

Opiskelijan tukeminen

**Maire Kolimaa, neuvotteleva virkamies
STM**

etunimi.sukunimi(at)stm.fi 19.10.2013

Lainsäädäntö

- opiskeluterveydenhuolto kansanterveyslakiin vuonna 1977 - osa kansanterveystyötä
 - lääkintöhallitus ohjeisti ohjekirjeellä tarkemmin kuntia
- kansanterveyslain muutos vuonna 2007
 - käsite, yksityiskohtaisemmat säännökset sisällöstä ja asetuksenantovaltuutus opiskeluterveydenhuollon tarkemmasta sisällöstä
- vn:n asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta v. 2009
- terveydenhuoltolaki vuonna 2010

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) voim. 1.5.2011

- Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy:
 - oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä **opiskeluyhteisön hyvinvoinnin** edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein
 - opiskelijan terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen
 - mm. terveystarkastukset ja terveystarkastusneuvonta
 - terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, ml **mielenterveys-** ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto
 - opiskelijan **erityisen tuen** tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen
 - yhteistyö: vanhemmat, muu opiskelijahuolto- ja opetushenkilöstön
 - opiskeluterveydenhuolto on osa opiskelijahuoltoa
 - osallistuminen opetussuunnitelman laatimiseen siltä osin, kun se koskee opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (67/2013) tulossa

- uutta toisen asteen opiskelijoiden opiskeluhuollon palvelut (psykologin ja kuraattorin palvelut)
- kootaan nykyisin hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat säännökset, voimaan 1.8.2014.
- säädettäisiin myös th:n ja lääkärin saavutettavuudesta
- opiskeluhuoltoon järjestettäisiin sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena, **painopisteen olisi yhteisöllisessä** opiskeluhuollossa.
- tavoitteena on siirtää toiminnan painopistettä nykyisestä ongelmakeskeisestä toiminnasta ongelmia ennaltaehkäisevään suuntaan.
- -> mahdollisuudet opiskelijoiden tukemiseen moniammatillisena yhteistyönä paranevat

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) jatkuu...

- **Hoitoon pääsy lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa**

Hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut sairaalaan tai muuhun esh:a toteuttavaan toimintayksikköön taikka perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavaan erikoissairaanhoidon toimintayksikköön.

- Erikoislääkärin arviointia edellyttävät kuvantamis- ja laboratoriotutkimukset on toteutettava kuuden viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut.

Hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu **hoito on järjestettävä alle 23-vuotiaille kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu**

Valtioneuvoston asetus (338/2011)

■ Terveystarkastukset

- määräaikaista tiettyyn ikä- tai vuosiluokkaan kuuluville
- yksilöllisestä tarpeesta johtuvat
- on myös ennaltaehkäisevää työtä ja voimavaroja vahvistavaa
- sisältää terveysneuvonnan

■ Terveystarkastuksen sisältö

- kliinisillä tutkimuksilla ja muilla tarkoituksenmukaisilla ja luotettavilla menetelmillä suoritettu terveydentilan ja toimintakyvyn tarkastus sekä terveyden edistämiseen liittyvä terveydentilan selvittäminen
- opiskelijan toivomukset ja mielipiteet selvitettävä ja otettava huomioon

Valtioneuvoston asetus (338/2011)

■ Määräaikaiset terveystarkastukset

- toisella asteella ensimmäisenä opiskeluvuonna terveydenhoitajan tarkastus ja ens. tai toisena opiskeluvuonna lääkärintarkastus.
- korkea-asteella terveystarkastus terveystarkastuksen perusteella

■ Terveysneuvonnan sisältö

- on sisällettävä näyttöön perustuvaa tietoa ja oltava voimavaroja tukevaa (vahvuudet, suojaavat tekijät!!) ja yksilöllistä
- voidaan toteuttaa yksilöllisesti, ryhmässä ja yhteisöllisesti. Laajat sisältöalueet mm. tupakoinnin, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäisy

■ Terveysneuvonnan täydentävä sisältö

- tuettava ja edistettävä itsenäistymistä, opiskelukykyä, terveellisiä elämäntapoja sekä hyvää fyysistä kuntoa ja **mielenterveyttä sekä ehkäistävä koulukiusaamista**
- opiskelijalle tulee antaa tietoa ammatissa toimimisen edellytyksistä sekä työhön ja ammattiin liittyvistä terveydellisistä vaaratekijöistä

Valtioneuvoston asetus (338/2011)

Opiskelijoiden terveyden ja sairaanhoitopalvelut

Terveystarkastusten ja terveysneuvonnan lisäksi:

- 1) **mahdollisten mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus;**
 - 2) seksuaaliterveyttä edistävät palvelut
Opiskelijan äitiysneuvolapalvelut kuuluvat opiskeluterveydenhuoltoon ja tarjotaan opiskelupaikkakunnalla
 - 3) suun terveydenhuollon palvelut, jotka sisältävät terveysneuvonnan, suun- ja hampaiden yksilöllisen tarpeen mukaiset tutkimukset ja hoidon sekä omahoidon sisältävän hoitosuunnitelman;
 - 4) muut perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoidon palvelut sekä jatkohoitoon ohjaus.
- Opiskelijoiden terveyttä edistävän ja sairauksia ehkäisevän toiminnan sekä terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen on muodostettava **yhtenäinen kokonaisuus**, jonka on edistettävä opiskelijan terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyä.

Oth STM:n selvitysten kautta

- Opiskeluterveydenhuollon selvitykset v. (2002) ja 2012
 - henkilöstötilanne oth:ssa on parantunut 10 vuoden aikana, mutta lääkäreitä on edelleen aivan liian vähän kaikilla koulutusasteilla (kokonaan täyttämättä 1/3 kuntia). Terveystarkastajia liian vähän ammatillisissa oppilaitoksissa ja etenkin ammattikorkeakouluissa.
 - opiskelijoiden terveystarkastukset toteutuvat aikaisempaa paremmin
 - oth:n terveyden- ja sairaanhoitopalvelut on hajautettu eri toimipisteisiin ja eri työntekijöiden toteutettavaksi.
 - toiminnallisesti **suurin haaste oli mielenterveys- ja päihdepotilaiden hoito.**
 - ”Vaikka hoitopolku on olemassa, se ei takaa palvelun tarjontaa.”
 - tarvitaan menetelmiä ja toimintamalleja tunnistamiseen ja tuen järjestämiseen
 - mitä pitäisi tehdä jo kouluterveydenhuollossa?

Oth:n kehittäminen työryhmien kautta

- oth:n **sisällön kehittämistyöryhmän (2005)** suositukset
 - koskivat mm. käsitteitä, tavoitteita ja sisältöä, saatavuutta, resursseja ja puitteita, kehittämistä, johtamista ja seurantaa,
 - kehittämisen painopisteeksi esitettiin terveyskeskusten ja oppilaitosten välisen yhteistyön lisäämistä opiskeluympäristön terveellisyden edistämiseksi sekä riittävien terveyden- ja sairaanhoidon, mielenterveyden ja suun terveydenhoidon peruspalvelujen turvaamista mahdollisimman matalalla kynnyksellä.
 - työryhmän tuotoksena Opiskeluterveydenhuollon opas vuonna 2006, joka oli ensimmäinen ko. alueen ohjeistus
 - tavoitteet, tehtävät ja keskeinen sisältö
 - opiskeluterveydenhuollon käytäntöjen yhtenäistäminen
- oth:n **kustannukset ja järjestämistapaehdotukset tr (2009)**
 - amk-opiskelijoiden YTHS-mallin kokeilu 2011-2014 Seinäjoella ja Lappeenrannassa, väliarviointi tehty ja kokeiluaika jatkumassa

Opiskeluterveydenhuollon kehittämisen työryhmä 1.8.2012 - 31.12.2013

- Työryhmän tavoitteena
 - on tehdä ehdotuksia opiskeluterveydenhuollosta opiskelijoiden terveyden ja opiskelukyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi
 - Erityisenä työryhmän painopistealueena on toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuollon kehittämisen työryhmä 1.8.2012 - 31.12.2013

Työryhmän tehtävänä on tehdä ehdotuksia:

1. opiskeluterveydenhuollon kehittämiseksi sekä ehkäisevän toiminnan vahvistamiseksi erityisesti toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta;
 2. opiskeluterveydenhuollon kehittämisestä osana valmisteilla olevan opiskeluhuoltolain toimeenpanoa;
 3. työvoima- ja aikuiskoulutuksessa olevien aikuisopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon sisällöstä;
 4. opiskeluterveydenhuollon seurantajärjestelmän kehittämiseksi
 5. opiskeluterveydenhuoltoon liittyvistä mahdollisista lainsäädännön muutostarpeista.
- Lisäksi työryhmän tehtävänä on seurata ns. Sora lainsäädännön terveydenhuollosta edellytettävien toimenpiteiden etenemistä

Opiskeluterveydenhuollon kehittämisen työryhmän sisältöryhmä

- Mielensterveys- ja päihdetyö oth:ssa on ollut painopisteenä oth:n sisältöryhmässä
 - tarkasteltu kehitettyjä ja olemassa olevia menetelmiä
 - mitä tarkoittaa mielensterveys- ja päihdetyö oppilaitoksissa?
 - mielensterveystyö- ja päihdetyön nykytilanne ja haasteet
 - ehkäisevä mielensterveystyö- ja päihdetyö opiskeluyhteisössä - tutkimusnäyttö
 - esimerkkejä oth:oon soveltuvista ehkäisevän mielensterveystyön - ja päihdetyön menetelmistä
 - työryhmän kehitysehdotuksia (pitkä lista)
 - esim. perustason mielensterveys- ja päihdepalvelujen toteuttaminen oth:n puitteissa

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyö kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa (Mieli)

- Kuntien järjestämä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyö toteutetaan ensisijaisesti lasten ja nuorten arkisessa elinympäristössä, kuten kodissa, päivähoidossa tai koulussa. Erikoispalvelut tukevat monimuotoisesti peruspalveluja.
- lasten ja nuorten kehityksen tukeminen, mielenterveyden edistäminen sekä häiriöiden ennaltaehkäisy ja hoito ovat jakamaton kokonaisuus
- palveluissa otettava huomioon muun perheen tarvitsema apu
- lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen tulee painottua perus- ja lähipalveluihin sekä avohoitoon, joita tuetaan erikoispalveluilla -> lisätään lasten ja nuorten hyvinvointia enemmän kuin järjestettäessä palvelut häiriökeskeisesti

Kaste-ohjelmassa tuotettu useita toimintamalleja esim. JERI

- JERI on Etelä-Suomen Lapsen ääni -hankkeen osahanke Espoon, Kauniaisten, Kirkkonummen, Vantaan ja Keravan alueilla 2006–2011 ja Helsingin alueella 2011–2013.
- Tavoitteena psykoosiriskin tunnistaminen ja psykoosin puhkeamisen ehkäisy.
- Ennaltaehkäisevän ja verkostoituvan mielenterveystyön toimintamalli kouluissa ja muissa nuorten kehitysympäristöissä erikoissairaanhoidon ja peruspalveluiden yhteistyönä.
- Kohderyhmänä 13–22-vuotiaat nuoret, joilla on kohonnut psykoosi- tai muun mielenterveyden häiriön riski.
- Yhteistyökumppaneina oppilashuolto, pth, ja lastensuojelu.
- Varhaista, joustavaa ja välitöntä mielenterveyspalvelua nuorille ja heidän lähiverkostoilleen.

Nuorten mielenterveyshäiriöt opas (THL 2013:25)

- on yleistä, että nuorella on psyykkisiä oireita, kuten masennusoireita
- psyykinen oireilu on usein merkki siitä, että kehitys on vaarassa
- kouluterveydenhuollossa sekä oppilashuollossa ja opetuksessa työskentelevät aikuiset ovat avainasemassa ja kyky tunnistaa oireet
- opas tarjoaa tietoa yleisimmistä nuorten mielenterveyshäiriöistä, helpottaa tukea ja hoitoa vaativan psyykkisen oireilun tunnistamista sekä tarjoaa käytännönläheistä tietoa näiden nuorten hoidosta
- opas sisältää tietoa:
 - ahdistuksesta ja ahdistuneisuushäiriöistä
 - masennusoireilusta ja masennustiloista
 - syömishäiriöistä
 - ADHD:stä
 - käytöshäiriöistä
 - päihteiden käytöstä ja päihdehäiriöistä sekä itsetuhoisuudesta

Lasten ja nuorten mielenterveyden asiantuntijaryhmä STM:ssä (Pälvi Kaukonen)

- lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden esiintyvyys
- riskitekijät ja suojaavat tekijät
- merkittäviä keinoja lasten ja nuorten mielenterveyshäiriöiden ehkäisyssä ovat sosiaali-, alkoholi- ja koulutuspoliittiset ratkaisut, universaalit ehkäisevät palvelut sekä spesifit preventiiviset menetelmät, joiden vaikuttavuudesta on olemassa näyttöä.
- pth:oon soveltuvia vaikuttavia menetelmiä lasten mielenterveyshäiriöiden ehkäisyyn ja perheiden tukeen on olemassa -> niiden käyttöönotto edellyttää arviointia, resursseja ja koulutusta.
- suurin osa mielenterveyspalveluita tarvitsevista lapsista ja nuorista jää tarvitsemiensa palveluiden ulkopuolelle -> lastensuojelu kuormittuu mielenterveyspalveluiden tarpeessa olevista lapsista ja nuorista.

Lasten ja nuorten mielenterveyden asiantuntijaryhmä STM:ssä (Pälvi Kaukonen)

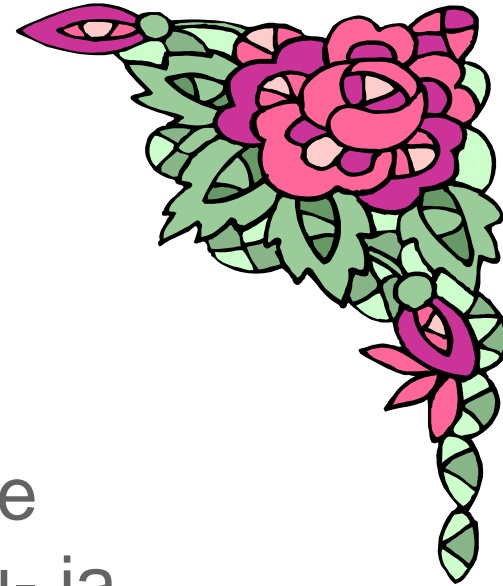
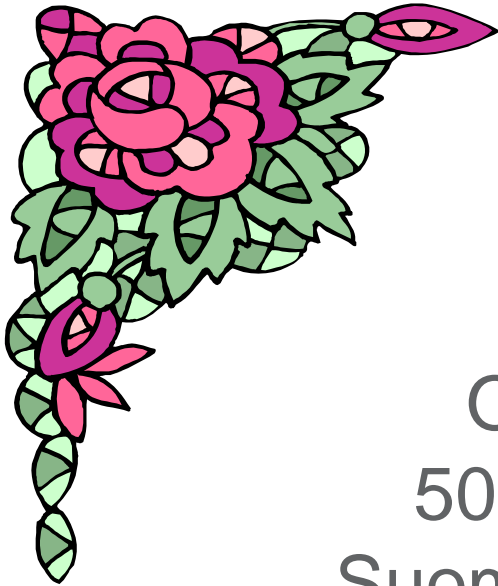
- lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut tulee järjestää kokonaisvaltaisesti uuden laajan perustason toimintana tiiviissä yhteistyössä lastensuojelu- ja sosiaalipalveluiden kanssa
- avainasemassa ovat neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon laajat terveystarkastukset, jotka tavoittavat koko perheen ja mahdollistavat varhaisen tuen ja hoidon toteutumisen
- nykyisen erikoissairaanhoidon monipuolinen avohoitotoiminta on osa uuden laajan perustason toimintaa
- riittävän ja yhdenvertaisesti saavutettavan hoidon takaamiseksi on lasten ja nuorten mielenterveystyön perustason resurssien vahvistaminen välttämätöntä.
- esh:lla tulee olla riittävästi resursseja systemaattiseen konsultaatioon ja yhteistyöhön peruspalveluiden kanssa
 - valmisteltu missä sote-rakenteissa ja miten mielenterveyspalvelut toteutetaan, jotta voidaan parantaa palveluita

Opiskeluterveydenhuollon kehittäminen THL:ssa

- taustalla STM:n ja THL:n välinen tulossopimus
- Opiskeluterveydenhuollon verkosto, 2 x vuodessa, STM:n ja THL:n yhteisesti koordinoimana
- Opiskeluterveyspäivät THL:n järjestämänä
- THL verkkosivuille tulossa opiskeluterveydenhuollon ajankohtaista materiaalia
- THL valmistelemassa Opiskeluterveydenhuollon kehittämisohjelmaa

Lopuksi

- Nuoret ja nuorten hyvinvointi on pidetty koko 2000-luvun agendalla STM:ssä!
- Mielenterveyden häiriöt ovat Suomessa merkittävin terveysongelma lapsi ja nuoruusikäisessä väestössä – myös kansantaloudellisesti.
- Ennalta ehkäisevät ja hoitavat interventiot pitää kohdentaa tämän hetken lapsiin ja nuoriin
- Varhaislapsuudessa toteutuvat hoidot ovat myös taloudellisesti tehokkaita - investoinnin tuottoaste on huomattavan korkea (James J Heckman et al., 2006)

Onnittelut
50-vuotiaalle
Suomen koulu- ja
opiskeluterveyden
yhdistykselle!

